

Studietur til Amsterdam d. 30/9 og 1/10

Afrapportering fra studieturen til Amsterdam i forbindelse med udviklingen af Godsbane til et Kulturproduktionscenter.

Deltagere

D. 30. september 2008 var 17 deltagere på Studietur til Amsterdam, for at få inspiration til det kommende Kulturproduktionscenter for scene-, billedkunst og litteratur på Godsbanen.

Deltagerne var:

Den Politiske Styregruppe

Flemming Knudsen

Laura Hay

Niels Brøchner

Dorthe Laustsen

Keld Hvalsøe Nedergaard

Kultur og Borgerservice

Kirsten Jørgensen

Ib Christensen

Line Wagener

Pia Buchardt

Niels Jakob Sennels

Lena Øvig

Lars Davidsen

Katharina Nyborg

Teknik og miljø

Niels-Peter Mohr

Heidi M. Bilenberg

Realdanina

Eske Mølle

Ekstern konsulent

Søren F. Møller

Program

Programmet var planlagt ud fra at få så mange input som muligt på de to dage. Der var lavet research på hvilke steder, som vil være relevante at besøge, og der var truffet aftale med en række personer for præsentationer, rundvisning, diskussion med mere.

Tirsdag d. 30. september 2008

- Afgang fra Billund
- ARCAM - Amsterdam Architecture Centre
- Smart Project Space
- NDSM Værft
- Spisning og diskussion/oplæg på NDSM Værftet

Onsdag d. 1. oktober 2008

- De Balie,
- Westergasfabriek
- Foredrag, Artfactories
- Hjemrejse til Århus

Deltagerne tog af sted fra Århus med bus kl. 08.00 tirsdag d. 30. september og ankom til Århus med bus d. 1. oktober kl. 23.15

Turen

Tirsdag d. 30. september var der afgang fra Rådhuset kl. 08.00 til Billund, med efterfølgende fly til Amsterdam, hvor vi ankom kl. 11.55. Her blev vi mødt af en bus, der sørger for transporten til det første besøg hos ARCAM kl. 13.00

ARCAM – Amsterdam Architecture Centre

ARCAM er et arkitekturcenter for og om Amsterdam, og er ikke et nationalt Arkitektur Center. Centeret er beliggende ned til havnen i en iøjnefaldende bygning. Vi blev mødt af centerlederen Florian Gaulen, der havde forberedt et oplæg om omdannelse af bygninger og specielt industribygninger til andre formål, herunder kulturformål.

Formålet med at besøge ARCAM var således, at få en generel indføring i Amsterdams bystruktur og et overordnet blik for de omdannelses projekter, som var gennemført eller skulle gennemføres.

Der blev præsenteret en række eksempler på omdannelse af bygninger og områder i Amsterdam. En række af bygningerne og projekter kunne vi efterfølgende udpege på vores tur rundt i Amsterdam, og et par af steder var indlagt som besøgssteder i programmet.

Besøget synliggjorde, at bygninger og steder kan omdannes til at huse nye funktioner, og at en stor del af drivkraften i at omdanne 'noget' til 'noget nyt' afhænger af folk med gode ideer, kombineret med en grad af stædighed ift. at få projektet realiseret.

Et eksempel herpå var opførelsen af en kontorejendom ude på en gammel kran i vandet. Det tog en del år og en god portion energi at få projektet realiseret, og nu er det en stor succes. Bygningen ligger derudover ved siden af NDSM Værftet, som vi senere besøgte

Efter besøget på ARCAM var det videre til SMART PROJECT SPACE, hvor det næste møde fandt sted kl. 15.00

SMART PROJECT SPACE

Har til huse i bygninger der oprindeligt har været anvendt som et patologisk og anatomisk institut, men som nu er omdannet til produktion og præsentation af kunst. Vi blev mødt af lederen for stedet Hilde de Braijjn, der var så venlig at organiserer en 'sandwich' fra den lokale sandwich bar til de efterhånden sultne deltagere. Efterfølgende var der kombineret rundvisning og spørgsmål om stedet.

SMART PROJECT SPACE er vokset ud af en såkaldt 'Squatter' gruppe. I Holland er det i lovgivningen fastsat, at såfremt en bygning har stået tom et år og man 'flytter ind' i denne med en stol, et bord og en seng og herefter tilkalder politiet og beder om at få registreret adressen, da har man ret til at bo på stedet.

Denne lovgivning har betydet, at en lang række af borgerne i Amsterdam på et tidspunkt, har boet i en 'Squatter' ejendom, og at der ud af disse steder er vokset bl.a. kunstgrupper, sammenslutninger m.m. Det er en sådan sammenslutning, der står bag SMART PRO-

JECT SPACE, som tidligere har haft til huse i andre 'Squattede' bygninger, men som nu via donationer, lån, sponsorer med mere har erhvervet bygningerne.

Stedet indeholder en række studier/værksteder, udstillingslokaler, en cafe, en 'artcinema' og lokaler til møder/læsning og lignende.

Opbygningen har været meget 'tro' overfor den oprindelige bygning, hvilket bevirker at der er mange døre ind til 'lukkede' rum (formentlig gamle kontorer), og at stedet i udgangspunktet virkede ret 'dødt'. Der var således kun to personer i cafeen, ingen besøgende i udstillingslokalerne og få kunstnere på gange.

Stedet ligger i periferien af Amsterdam centrum og lidt afsides. Dette kombineret med indretningen og ombygningen gør, at det umiddelbart virker som et eksempel på hvordan man IKKE får liv i et kulturcenter.

Besøget sluttede kl. 16.00 og herefter skulle vi nå en 'bybus-færge' der afgik fra centralstationen kl. 16.45, der skulle bringe os ud til NDSM Værftet til vores næste møde kl. 17.00.

NDMS Værftet

Et stort gammelt skibsværft, der ligger på 'den traditionelle anden side af vandet' i Amsterdam. Et område der har ligget hen efter at industrien er 'dødet' ud.

Den traditionelle skibsværftshal står som en skal, inden i hvilken man har opbygget en 'kunstner by' og en skaterbane. Vi blev mødt af direktør Roel de Jong, der viste os rundt på stedet og som svarede på spørgsmål.

NDSM Værftet er opbygget løbende af iværksætterne og kunstnerne selv. Der er i første omgang blevet opstillet et stålskelet i to etager med tilhørende nødvendige installationer. Der kan erhverves en 'byggeret' i et enkelt eller to felter i stålskelettet, og det er herefter op til iværksætteren/kunstneren selv at opfører vægge, vinduer m.m. inden for rammerne i stålskelettet.

Dette har bevirket et meget forskelligartet udtryk af bygningerne/lokalerne, og man kan i nogle tilfælde se om det går godt for vedkommende i form af, at det sættes et nyt vindue i 'facaden'. Yderligere er stedet bygget op med en svalegang i første sals højde og torve/mødesteder. Under besøget var der dog ikke meget liv på torvene.

Inden for rammer af hallen, som er enorm, er der endvidere opbygget en skaterbane i første sals højde. Dette har haft en uheldig virkning i henhold til støj, da selve lyden fra aktiviteten er temmelig overdøvende, og medvirker til at møde og forsamling på torvene vanskeliggøres. Der arbejdes på at forbedre dette.

NSDM Værftet er i høj grad et udtryk for et sted, der har udviklet sig brugerdrevet. Der er en høj grad af ejerskabsfølelse fra stedets brugere. Hvilket vi fik lejlighed til at opleve efter rundvisningen.

Efter rundvisningen gik vi 500 meter over til en restaurant, der var indrettet i en art rundbuet plastikdrivhus.

Her blev vi mødt af bl.a. Eva de Klerk, der er talskvinde for stedet, og som har været med til at starte det op. Hun havde forberedt en præsentation af stedet, dets historie og hvilke punkter man skulle være opmærksom i forbindelse med planlægning, opstarten og driften af et sådant sted. Denne præsentation forløb sideløbende med at aftensmaden blev indtaget, og blev desværre forstyrret lidt af et

kraftigt regnvejr, der larmede en del mod plastiktaget.

Efter aftensmaden blev færgen taget tilbage til centralstationen ca. kl. 21.00. Herefter var der transport til hotellet, med check in og fremskaffelse af bagagen, der tidligere var blevet afleveret af bussen.

Onsdag d. 1. oktober startede med en gåtur fra hotellet kl. 09.00, til debat- og kulturhuset De Balie.

De Balie

Kan bedst betegnes som et kulturhus, der ligger centralt i Amsterdam, og er en gammel retsbygning, som er blevet omdannet, til bl.a. at indeholde en meget benyttet cafe samt debatrum/biografer (alá Øst for Paradis). Vi blev mødt af bl.a. Dianna Zuidema, der er leder af stedet kl. 09.30.

Før selve rundvisningen blev vi ført ned i et af deres lokaler, som bl.a. bruges til diskussionsaftner. Her fik vi en generel introduktion til stedet og deres aktiviteter.

Stedet gør meget ud af at være i kontakt med brugerne og samfundet, herunder tage emner op som er relevante i tiden og belyse dem på en anden måde.

Et eksempel herpå, var et initiativ i forbindelse med afholdelsen af de Olympiske Lege i Beijing og den politiske diskussion om boykot og menneskerettigheder.

Der blev afholdt et arrangement hvor der blev vist ca. 20 korte videofilm/klip af 2 minutters

varighed, og deltagerne skulle herefter 'gætte' hvilke film, der var blevet bortcensureret. Det var ikke umiddelbart logisk hvilke film, som var blevet bortcensureret, og folk kunne generelt ikke gætte rigtigt. Dette medvirkede til en generel undren og diskussion om såvel kultur og menneskerettigheder.

Yderligere arbejdede stedet med problematikker, som deltagelse/inddragelse af indvandrerkvinder, ved at være opsøgende og tilbyde faciliteter for at tiltrække disse grupper.

Stedet har derudover to artcinema (der kan anvendes til andet end film fremvisning), diverse møderum samt en meget benyttet cafe.

Det var tydeligt at den centrale placering, miljøet på stedet og indretningen af cafeen tiltrak en stor brugergruppe, hvor bl.a. aktørerne i Amsterdam (kulturinstitutioner) og iværksætter brugte stedet som et møde- og arbejdssted. Stedet var således velbesøgt, da vi ankom om formiddagen og der sad folk med deres Laptop og arbejdede. Den centrale placering har en betydning i denne sammenhæng.

Kl. 11.00 blev besøget afsluttet, og vi hoppede på en sporvogn, der havde endestation ved Westergasfabriek.

Westergasfabriek

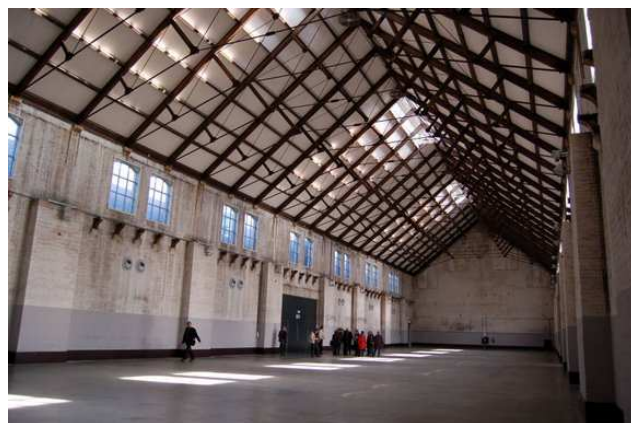
Kl. 11.30 blev vi mødt af Lisbeth Janson, der er initiativtager og direktør for stedet. Der er tale om et stort område, der tidligere har huset en gasfabrik. De daværende bygninger i form af gasbeholdere, lagerhaller og administrationsbygninger er blevet omdannet til

rammer for kreative erhverv, festivaler, messer og arrangementer, eksempelvis mode-show og raveparty. Derudover er der en cafe, mødefaciliteter m.m. Området er stort og har en stor rekreativ værdi der benyttes af indbyggerne.

Lisbeth Janson havde forberedt en præsentation af stedet, dets historie, finansiering m.m.

Stedet er stort! Der er en række haller, der kan huse endog meget store arrangementer, i form af festivaler, modeshows osv.

Generelt er der tale om en konstruktion, hvor Westergasfabriek lejer og driver stedet. Stedet og bygningerne er ejet af en privat investor, og i samarbejde med dette firma og bystyret istandsættes bygningerne, det udenørs område i form af parker, bassiner m.m., så stedet kan fungerer som et rekreativt område for byen, og som et festival-, arrangementssted.

Hertil kommer en række organisationer og iværksætter der har lejet sig ind i andre loka-

ler, og der er placeret en børnehave i området.

Efter denne præsentation var der en rundvisning på stedet.

Kl. ca. 13.00 blev vi afleveret i cafeen, hvor vi indtog vores frokost. Cafeen virkede igen som en af de mere vellykkede af slagsen, og var rimeligt velbesøgt, tidspunktet taget i betragtning.

Herefter havde vi booket et lokale på Westergasfabriek, hvor vi havde arrangeret et møde med Sandy Fitzgerald fra Artfactories kl. 14.00.

Artfactories

Er en organisation der har som mål:

- At udvikle en international database over kulturelle centre i verden
- At udvikle viden til støtte for nye kulturcentre
- At organisere møder og seminarer om nutidige emner, der kobler kunst og social udvikling
- At være en repræsentant for uafhængige kulturelle centre overfor etablerede institutioner

Fra Artfactories mødte vi Sandy Fitzgerald fra Dublin, der havde forberedt et oplæg, som havde udgangspunkt i en sammenligning af kulturelle centre i verden og deres historiske udvikling og fokus.

Oplægget var en afslutning på turen, og havde til formål at perspektivere indtrykkene og sætte disse i relation til andre steder i verden,

og give mulighed for at reflektere over mulighederne i Godsbanen.

Sandy præsenterede en lang række steder, deres udvikling og historiske kontekst, og henviste til andre steder, der kunne være en inspirationskilde for Godsbanen.

Kl. 16.00 sagde vi tak til Sandy for præsentationen, og deltagerne blev bedt om selv at finde tilbage til hotellet, hvorfra der var afgang til lufthavnen kl. 17.30. Vi ankom til Billund kl. 21.45 og var i Århus igen ca. kl. 22.45.

Søren Friis Møllers kommentarer til studieturen

Studietur til Amsterdam d. 30. september – 1. oktober 2008

Efter aftale med Kulturforvaltningen v/Ib Christensen, har jeg sammenfattet nogle iagttagelser fra turen og ganske kort forsøgt at beskrive, hvordan erfaringerne ville kunne bruges i forbindelse med udviklingen af Godsbanen.

Generelle bemærkninger

Der er i Holland, og i en række andre europæiske lande, generelt en langt større mangfoldighed i de formelle organisatoriske rammer om kulturinstitutioner – offentlig/privat, kultur/erhverv, kunstner/producent, kunst/kultur ses i højere grad som flere sider af samme sag. Forskelligheden i organisationsformerne synes at medvirke til at skabe dynamik, forandring og løbende udvikling. I Danmark er stort set alle kulturinstitutioner organiseret som statslige/kommunale, selvejende institutioner eller foreninger, mens der f.eks. kun er ganske få erhvervsdrivende fonde eller egentlige virksomheder.

De besøgte institutioner efterlader i høj grad indtrykket af en forståelse for det 'multitask'ende menneske. I Danmark har en netop offentliggjort undersøgelse (SFI) tegnet billedet af den moderne kulturforbruger som 'altædende' – at bruge og forbruge kultur er kun i begrænset omfang en ensidig enkeltfaglig beskæftigelse. Tværtimod ses forestillinger, shopping, café- og restaurantbesøg, læsning af bøger og magasiner, musik o.s.v. som flere sider af samme sag. Især i Smart Project Space, De Balie og Westergasfabriek var der taget højde for denne udvikling.

Renovering af gamle bygninger - funktionsopdeling

Det er indtrykket, at der er væsentlige forskelle imellem Danmark og Holland i forhold til bestemmelser om bygningsbevaring, renovering, teknik og installationer. Flere steder var designet 'kreativt ufærdigt' – og på den

måde relativt nemt at ændre og fortsat udvikle.

Men – hovedindtrykket er, selv med de mest kreative løsninger, et enormt antal m², der står ubenyttede hen store dele af døgnet. Med undtagelse af en café (De Balie og Westergasfabriek), en restaurant (uden for NDSM Værft) og en børnehave (Westergasfabriek) så vi faktisk ingen mennesker, andre end medarbejderne, på de besøgte institutioner. I renoveringen af de gamle bygninger synes forudsætningen således i alt for dominerende grad at være *funktionsopdeling*.

Netop dette forhold, er så meget desto vigtigere i forhold til Godsbanen, fordi den ligger midt i byen – og hverken kunstnere, borgere, turister eller andre kan have nogen interesse i en stor tom bygning midt i byen. Et væsentligt hensyn i udviklingen af projektet, må derfor være at så mange forskellige mennesker som muligt skal have *et ærinde* på Godsbanen, noget der gør, at de som en selvfølge lægger vejen forbi – hele dagen og aften/natten. Der er noget paradoksalt, og ikke nødvendigvis frugtbart i, at indkøbscentre, skoler, universiteter, offentlige kontorer og sygehuse bugner af mennesker næsten altid, mens kulturens store rum står tomme de fleste af dagens timer.

Læringspunkter i forhold til Godsbanen

I stedet for opdeling i funktioner, tidsrum og fysisk rum, kunne man alternativt tænke i zoner – tidszoner, zoner med forskelligt aktivitetsniveau og zoner med forskellig grad af udadvendthed/indadvendthed. Blot forslag til inspiration:

Tidszoner

Morgen – kulturbørnehaven åbner 7.00, kulturproducentuddannelsen åbner 8.00, projektkontoret åbner 9.00

Formiddag – caféen åbner 10.00, litteraturcentrets erindringsværksted åbner 11.00
Middag – den kulturelle projektbørs åbner 12.00, galleriet 13.00

Eftermiddag – kreativt fritidshjem åbner 14.00
Osv.

Aktivitetszoner

Refleksionszone (stille) – bruges som skriveværksteder, atelierer, læserum

Produktionszone – bruges som atelier, aktivitetsrum for unge, øvelokaler

Chill out zone – bruges rekreativt for alle

Oplevelseszone – foyer, udstillingsrum, teatersale

Læringszoner – uddannelsesmiljøer

De forskellige kan skifte i løbet af dagen og kan have forskellig grad af udadvendt-hed/indadvendthed. De kan også skifte og ændre sig i løbet af året afhængigt af, hvilke produktioner, der er i gang, og hvilke aktiviteter der foregår. Dette er en, blandt sikkert mange måder, at gøre rum multifunktionelle på, samtidigt som de forskellige brugeres/aktørers forskellige behov for stilhed, rekreative miljøer, offentlighed o.s.v. kan imødekommes. Sådanne zoner vil kunne forbindes med forskellige færdselszoner, der skaber møder, kontakt og aktivitet i stedet for blot forbinde to punkter (lange gange med lukkede døre).

Godsbanen kan også arbejde med forskellige organisationsformer for at øge sandsynligheden for mangfoldighed blandt brugere og aktører. I lighed med de besøgte institutioner i Amsterdam, kan man forestille sig en blanding af kommercielt og ikke-kommercielt indrette organisationsformer, der som fællestræk har udviklingen af kulturelle kompetencer.

En social kurator

Inspireret af De Balie kunne man forestille sig *en social kurator* – en programmedarbejder, der har til opgave at styrke Godsbanens outreach aktiviteter – aktiviteter, der har til formål at inddrage så mange af byens og oplandets borgere som muligt i forskellige kulturelle aktiviteter.

Eske Møllers kommentarer til studieturen

Betragtninger efter STUDIETUR TIL AMSTERDAM
10. oktober 08

Generelt:

Noget af det, som slog mig mest ved de steder vi besøgte, var den anarkiske tilgang til især opstarten af kulturhusene, vi blev præsenteret for. Alle projekterne var begyndt som resultat en flok resolute personer, der tager sagen i egen hånd, og som selv sætter noget i værk. På den måde er der jo i hvert fald garanti for engagement og god grobund for en dynamisk og spændende udvikling.

Det får få mig til at tænke på, at vi skal være opmærksomme på at skabe tilstrækkelig fri rum til sådanne kræfter, hvis vi skal opnå et levende, dynamisk og kreativt miljø, som søges iværksat ved et offentligt initiativ!

Bygninger:

Det er klart for mig, at bygningerne ikke bør indrettes for stationært, og at de for alt i verden ikke må blive for pæne. Råheden i hallerne må ikke sættes overstyr. Det sikrer, at lokalerne indbyder til brug – de kan tåle meget uden at blive snavsede, slidte osv. Det er også økonomisk en klar fordel ikke at bruge for meget krudt på at nydeliggøre vægge og gulve med unyttig hvid maling og parket. De bedste huse, vi så på turen, var efter min mening helt klart de "upolerede".

En interessant ting ved NDSM Verft var også den trinmæssige udvikling, hvor man tog bygningerne i brug i takt med, at der blev brug for det og som et aktuelt behov opstod, eller overskuddet til at nyttiggøre et areal/lokale tilvejebringes.

Fleksibilitet i indretningen var således et klart budskab. Men bør ikke indrette sig med for faste funktionsbestemte lokaler og interiører. Teleskopsener, mobile møbler og lignende er at foretrække, ligesom for eksempel trådløst netværk gør et hus fleksibelt og dermed mere brugbart. Hvis man kan opretholde muligheden for at skifte mellem store rum og opdele

dem til mindre enheder er det ønskeligt. En "virtuel" opdeling i enheder virker som en holdbar idé, hvor man kan booke sig ind på en eller flere enheder efter behov med adgang til fælles udenoms-faciliteter i form af opholdsarealer eller kopmaskiner. Som i NDSM hallen, hvor der var en "terrasse" med planter, sofaer, cafeborde og sågar en parasol – inde i hallen mellem de enkelte udlejninger.

Den historiske kontekst SKAL bevares. Det går ikke at fjerne de væsentligste spor af bygningernes og anlæggets tidligere funktioner. Historien skal være umiddelbart aflæseligt – også for lægfolk (almindelige brugere). Både på værftet og gasværket i Amsterdam og faktisk også retsbygningen og det anatomiske laboratorium havde mere eller mindre tydelige rester af de tidligere funktioner. På værftet var det endog meget tydeligt. Det øger oplevelsen, forståelsen og tilhørsforholdet til stedet.

Byen:

Behandlingen af udearealerne og sammenknytningen til det øvrige byliv synes vigtigere efter turen. Både Smart Project men også gasværket og værftet virkede en smule øde. De var ikke en naturlig del af byen, hvorfor livet i perioder bliver lidt nørdet. På godsbanen har vi gode muligheder for at tiltrække folk, via Aros, Ridehuset, Musikhuset osv. Der skal skabes attraktive uderum og nem adgang. Det vil sandsynligvis være nødvendigt at "vende bygningen" således at den primære adgang vil blive fra halsiden og ikke som nu fra Skovgårdsgade. Især på gasværket i Amsterdam viste det sig nyttigt, at der er gode anvendelige byrum, park/pladser i tilknytning til bygningerne.

En café er tilsyneladende et MUST i ethvert kulturhus – igen gerne som en fleksibel enhed som kan bruges som et kaffested, bogcafé, restaurant, mødelokale osv.

Til slut skal jeg lige nævne, at det altid er en klar fordel for projektets fremdrift, at aktørerne kender hinanden. At vi har haft lejlighed til at tale sammen både formelt og over en kop

kaffe, fremmer processen. Desuden er en så-
dan tur med til at skabe et fælles udgangs-
punkt og en fælles forståelse for mange
aspekter i projektet.

Eske Møller

Regnskab for turen

Fly og hotel:	Kr. 99.110,-
Transport til/fra Billund:	Kr. 4.144,-
Forplejning og transport i Amsterdam:	Kr. 8.489,-
Honorar for oplæg i Amsterdam:	Kr. 6.588,-
Ialt	Kr. 118.331,-